

І. М. ДЯЧЕНКО

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент
Класичний приватний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ ДО МЕДІА-ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

У статті здійснено спробу розкрити сутність поняття “конкурентоспроможність журналіста”; висвітлено наукові погляди на конкурентоспроможність як на професійну ознаку фахівця в умовах ринкових відносин; доведено важливість і необхідність формування конкурентоспроможності майбутнього журналіста в процесі професійної освіти. Вказано на особливості підготовки студентів до виконання журналістського призначення й соціальної ролі в контексті медіа-діяльності. Окреслено шляхи та заходи формування в майбутніх журналістів готовності до професійної конкуренції.

Ключові слова: журналіст, засоби масової інформації, конкуренція, конкурентоспроможність, медіа-діяльність, професійна освіта, розвиток, самовдосконалення, формування.

Нові вимоги до фахової підготовки майбутніх журналістів у контексті євроінтеграції України актуалізують проблему формування конкурентоспроможності й високого рівня професіоналізму майбутніх журналістів, який відповідає викликам часу в контексті медіа-діяльності.

Медіа-діяльність – це структурована система трансляції інформації, яка пропонує відповідно до різних інтересів і потреб користувачів необхідне інформаційно-пізнавальне середовище, вільне від диктату і комфортне для соціального вибору особистостей. Медіа-діяльність складається з різних рівнів і виконує функцію інформаційного супроводу всіх сфер життя суспільства всіма можливими медіа-засобами. А тому справжній професіонал-журналіст повинен володіти не лише комплексом загальних і спеціальних професійних здібностей, а й умінням творчо реагувати на політичні, економічні, соціально-культурні зміни у світі й бути при цьому конкурентоспроможним.

Суспільство потребує сьогодні високоінтелектуальних, ініціативних, духовно вільних, культурних і творчих журналістів. Здатність до творчості є однією з основних рис журналістського професіоналізму. Лише творча особистість із яскраво вираженою індивідуальністю здатна зробити вагомий внесок у подальший розвиток і розквіт суспільства. Актуальність порушеної у статті проблеми підкреслюється реаліями існування журналістики в ринкових умовах і посиленою соціальною необхідністю в журналістах, здатних до ефективної медіа-діяльності в умовах професійної конкуренції.

Мета статті – розкриття сутності поняття “конкурентоспроможність журналіста”, висвітлення наукових поглядів на проблему форму-

вання конкурентоспроможності майбутнього журналіста в процесі професійної освіти.

Питанням організації навчального процесу у вищій школі присвятили свої праці В. Андреев, С. Архангельський, М. Євтух, І. Зязюн, О. Пехота, П. Пономарьов, З. Решетова, С. Сисоева, Т. Сущенко, Т. Таранов, М. Шкіль та ін. Особливості конкуренції як типу міжособової взаємодії досліджували економісти (М. Гельвановський, Д. Крючков, А. Шмельов), політологи (А. Куценко), юристи (В. Лук'янець, О. Марін), філософи (О. Александрова, В. Воловик, В. Воронкова, В. Жадько, С. Кримський, В. Таран), педагоги (О. Астапенко, В. Безрукова, Н. Борисова, Н. Гарафутдінова, Д. Чернилевський, С. Широков), психологи (Ю. Андреева). Феномен конкуренції останнім часом став об'єктом посиленої уваги дослідників різних країн. Але, на нашу думку, в науковому світі ще недостатньо уваги приділено вивченню педагогічних умов позитивної конкуренції під час професійної підготовки студентів, зокрема майбутніх журналістів.

Конкурентоспроможний – такий, що витримує конкуренцію, перемагає в боротьбі за досягнення кращих результатів [3]. Основа конкурентоспроможності кваліфікованого журналіста – його висока професійна компетентність [11], що закладається в системі вищої журналістської освіти, однією з функцій якої є формування і розвиток творчої індивідуальності майбутнього фахівця. Тільки людина з високими професійними знаннями, з яскравою творчою індивідуальністю може успішно конкурувати в умовах ринкових відносин, для характеристики яких ключовим є закон конкуренції.

Наразі термін “конкурентоспроможність” перетворюється на педагогічну дефініцію, яку потрібно розглядати в тісному зв'язку з людиною, з розвитком її творчого потенціалу, її вихованням і навчанням, її трудовою діяльністю, неперервною освітою впродовж життя [6]. Поняття “конкурентоспроможність працівника” в “Енциклопедії освіти” корелює з поняттям “якість професійної освіти”, яка є основним шляхом формування майбутнього конкурентоспроможного журналіста.

Журналістська конкурентоспроможність, на наше переконання, – це сукупність притаманних конкретному журналістові професійних знань, творчих умінь і навичок та особистісних рис, які забезпечують йому конкурентні переваги на ринку праці в ЗМІ.

Журналіст – особлива професія, в площині якої тісно переплітаються жили ремісництва і пагони творчості, що наразі є запорукою успішності й конкурентоспроможності фахівців у сфері ЗМІ. На думку І. Михайлина, «поки спеціальність “журналістика” не буде визнана творчою професією, очікувати на істотні зрушення в журналістській освіті марно» [5, с. 73].

У галузі професійної освіти, в тому числі й журналістської, протягом двох останніх десятиліть відбулися серйозні зрушення: змінилися її мета, зміст і спрямованість (на формування творчої індивідуальності, здатної до саморозвитку, мобільності, творчої ініціативи, конкурентоспроможності),

самі “сучасні реалії потребують активізації розвитку особистості, її творчого потенціалу” [10, с. 47].

Який саме журналіст сьогодні здатний бути конкурентоспроможним? Звичайно, той, що здобув якісну професійну освіту, той, що має харизму, фахові здібності, вироблені вміння та навички, творчий підхід до вирішення завдань, професійне покликання, високі моральні якості, творчий стиль мислення, журналіст, який чітко розуміє й бездоганно виконує свої професійні функції та соціальні ролі, прагне до постійного саморозвитку.

На думку Є. Прохорова, «“зовнішній прошарок”, який скріплює весь світ особистості журналіста, становить сфера відповідальності за професійно-творчу самореалізацію, за самовдосконалення й розвиток особистості, самовіддача в служінні суспільству» [9].

Конкурентоспроможний журналіст – це людина, яка орієнтується на найвищі досягнення у своїй професії, прагне стати кращим серед рівних, виявляє здатність до високої якості й ефективності своєї діяльності. Але для того, щоб студенти могли зрозуміти, куди їм потрібно рухатися, вони повинні знати, де знаходяться зараз, тобто чітко усвідомлювати, що особистий успіх, професійне зростання залежать від багатьох чинників, у тому числі від їх освітнього рівня, від знань, отриманих у процесі навчання, від набутих умінь і навичок.

Сучасні українські журналісти змушені працювати в умовах жорсткої конкуренції, відтак у процесі професійної підготовки треба орієнтувати студентів на те, що журналіст-початківець із перших днів роботи включається в боротьбу за виживання: суперництво як між окремими фахівцями, так і між організаціями, значна частина яких – комерційні, де жорсткою і вимогливою є позиція керівників і засновників стосовно персоналу: працювати за правилами засновників і приносити їм прибуток.

У таких умовах конкурентоспроможного журналіста можна помітити одразу: за максимальною ставкою, за визнанням з боку читачів (глядачів), за повагою колег та ставленням керівництва.

Специфіка цього фаху полягає й у тому, що часто неконкурентоспроможні журналісти впродовж перших трьох – п’яти років можуть опинитися “на узбіччі журналістики”. Навіть найуспішніший журналіст просто не має права спиратися на колишню популярність, він зобов’язаний доводити свою конкурентоспроможність “тут і тепер”, оскільки газета, як і передача, живе один день. Справжній професіонал повинен уміти звертатися до самоконкуренції, намагаючись довести глядачам і читачам, що він готовий і далі зацікавлювати й дивувати їх. Саме до таких особливостей конкурентної боротьби в журналістському середовищі повинен бути підготовлений студент – майбутній журналіст.

Процес формування конкурентоспроможного кваліфікованого журналіста передбачає педагогічну організацію навчального середовища відповідно до специфіки та інноваційних технологій майбутньої професійної діяльності. Професійна конкуренція є складним феноменом, який об’єднує

всі сфери журналістської діяльності. Конкурентоспроможність журналіста залежить від багатьох чинників: від рівня професійної культури й компетентності, від здатності до саморозвитку і професійного зростання та творчої самореалізації.

Конкурентоспроможний журналіст повинен прагнути до самовираження, яке “набуває особливої сили, здається, що воно є необхідним додатком до його життя і ніби посилює його” [7, с. 106].

Як вважає С. Корконосенко, “перш, ніж стати журналістом за посадою, треба стати журналістом за світовідчуттям, способом сприйняття навколишнього життя, професії й себе у професійному середовищі” [8, с. 3]. На думку вченого, в журналістській праці необхідно враховувати особливості “творчої своєрідності, індивідуальності майстра, вміння ламати звичні норми і створювати нові”, оскільки професіоналізм “передбачає оволодіння майстерністю” [8, с. 7]. Творчість є істинною сутністю людини, джерелом її саморозвитку й професійного зростання, а вільна творча самореалізація особистості – це запорука її успішної професійної адаптації та конкурентоспроможності.

Можна виокремити низку принципів, які відповідають пріоритетним стратегіям у професійній підготовці журналіста, спрямованої на саморозвиток конкурентоспроможності: принцип активізації процесів самопізнання, самооцінки, самовизначення, самоврядування, максимальної самореалізації; принцип взаємодії концептуального й технологічного рівнів у процесі професійної підготовки студентів; принцип єдності аксіологічного й культурологічного підходів в організації професійного навчання майбутніх журналістів; принцип орієнтації на оволодіння сучасними прийомами професійної журналістської діяльності; принцип поєднання індивідуальної та колективної форм навчальної діяльності студентів.

Для розвитку конкурентоспроможності студента-журналіста, для його повноцінної освіти та самореалізації необхідним є створення педагогічних умов, що забезпечують самотворення, постійний саморозвиток, самовиховання, самовдосконалення, самокорекцію професійних і особистісних рис, тобто безперервний розвиток конкурентоспроможності.

Однією з умов розвитку журналістської конкурентоспроможності є формування адекватної самооцінки майбутніх фахівців, яка ґрунтується на професійних компетенціях і допомагає реально й адекватно оцінити свої можливості та професійні здібності.

Формуванню конкурентоспроможності майбутніх журналістів може сприяти конструювання спеціальних педагогічних ситуацій, які створюють умови для здорової творчої конкуренції між однокурсниками у вирішенні поставлених завдань, а також стимулюють творче мислення; створення журналістських обставин, наближених до екстремальних, у яких студенти повинні виявити вміння оперативно діяти, швидко оцінювати й аналізувати ситуацію, приймати певні самостійні рішення.

У самонавчанні відбувається розвиток компонентів творчої активності, яка є її причиною, її результатом самонавчальної діяльності. Студент сам ставить перед собою мету і прагне досягти її, творить себе, здобуваючи теоретичні знання, формуючи навички і вміння, розвиваючи здібності, виховуючи в собі необхідні професійні й особистісні риси.

Комплексна організація самостійної творчої пізнавальної діяльності майбутніх журналістів та їх саморозвитку дасть змогу підвищити рівень самонавчання і творчої активності студентів такою мірою, яка забезпечить їх подальше професійне й особистісне зростання, а отже і конкурентоспроможність.

Відкриття творчих лабораторій, майстер-класів, експериментальних майданчиків; розробка системи нестандартних методів навчання, зокрема ділових ігор, під час яких кожен студент-журналіст міг би розвивати власний творчий потенціал, формувати свою творчу індивідуальність, саморозвиватися і самовдосконалюватися – сприятливі умови для розвитку конкурентоспроможності майбутніх журналістів. Завдяки саморозвитку особистість реалізує свої здібності, самовдосконалюється, в результаті чого стає ініціатором розвитку суспільства, роблячи власний внесок у його культурно-історичний розвиток.

У теорії творчого саморозвитку В. Андрєєва зазначено, що творчі здібності студентів у навчально-творчій діяльності виявляються в допитливості, інтересі, відчутті захопленості, емоційному підйомі, прагненні до творчих досягнень, до лідерства, до отримання високої оцінки, особистої значущості, творчої діяльності, самоосвіти, самовиховання. Комунікативні здібності полягають у здатності використовувати досвід інших, співпрацювати з ними, організовувати, відстоювати свою думку, переконувати інших, уникати конфліктів [1].

Суспільство чекає на підготовку сучасного журналіста-професіонала, представника так званої “четвертої влади”, до якої життя з кожним днем висуває нові вимоги, журналіста компетентного з широкого кола економічних, політичних, соціокультурних питань; журналіста, що володіє вмінням творчо вирішувати професійні проблеми, будувати конструктивний діалог; журналіста з високою культурою професійного спілкування; журналіста незаангажованого, чесного, здатного зробити власний внесок у розвиток суспільства. Тільки такий фахівець може бути дійсно конкурентоспроможним у реаліях сьогодення.

Суспільству наразі потрібний спеціаліст не лише функціонально готовий до професійної діяльності, а й сформований як творча особистість.

За визначенням В. Андрєєва, “творча особистість – це людина, здатна до безперервного розвитку і самореалізації в одному чи кількох видах творчої діяльності” [1, с. 169].

Сучасний рівень суспільно-економічного розвитку України вимагає від фахівців ЗМІ справжнього професіоналізму, однією з ознак якого є яскраво виражена творча індивідуальність. Нашій державі потрібні журналісти, здатні постійно самовдосконалюватися як професіонали та як особистості, фахівці з чітким розумінням своїх соціальних ролей і готовністю до сумлінного виконання професійних функцій.

Осмилення своїх завдань та соціальної ролі в площині майбутньої професії, усвідомлення громадської значущості своєї професійної діяльності допомагає студентам виробити журналістський стереотип поведінки, сформувати готовність до успішної професійної адаптації, виховати в собі високі моральні особистісні і професійні риси, які допоможуть у майбутньому уникнути багатьох проблем, які сприятимуть творчому вирішенню виробничих завдань, конструктивній журналістській праці і високій конкурентоспроможності в професійній діяльності.

Підготовка конкурентоспроможних майбутніх журналістів повинна відбуватися на тлі творчості, адже здатність до творчого вирішення завдань є однією з основних рис журналістського професіоналізму, а це вимагає нових форм підготовки студентів-журналістів, оскільки сучасна українська журналістика, за словами М. Житарюка, це період творчого, енергетичного, архітектурного моделювання [4].

Висновки. Конкурентна діяльність має контекстний характер: вона виникає за умови стійкого прагнення до лідерства і високих результатів праці. Студент, який уміє конкурувати в освітньому середовищі, може відстоювати свої погляди, перемагати в дискусіях, здатний до максимальної творчої самореалізації, – має більше шансів стати конкурентоспроможним професіоналом у майбутньому.

Наразі актуальнішою стає проблема підготовки студента-журналіста як конкурентоспроможної особистості, але в практиці професійної освіти ще існує вагоме протиріччя між соціальним замовленням суспільства на підготовку конкурентоспроможного журналіста та відсутністю педагогічних технологій, спрямованих на формування й розвиток конкурентоспроможності студентів-журналістів під час навчально-виховного процесу у ВНЗ. Сьогодні, в умовах інформаційного прогресу, від рівня професіоналізму журналістів як представників четвертої влади залежить стабільність і безпека суспільства. Від сучасного рівня журналістської освіти та якості медіа-діяльності багато в чому залежить майбутнє нашої держави.

Список використаної літератури

1. Андреев В. И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности. Казань, 1988. 238 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Кремень. Київ, 2008. 1040 с.
3. Ефремова Т. Ф. Современный толковый словарь русского языка : в 3 т. Москва, 2006. Т. 3. 462 с.

4. Житарюк М. Соціокультурна модель журналістики: традиції і новаторство. Львів, 2008. 416 с.
5. Михайлин І. Л. Журналістика як творчість і журналістика як технології. *Методика викладання історико-журналістських дисциплін і професійні потреби*. 2008. С. 5–7.
6. Ничкало Н. Г. Професійна освіта і навчання: проблеми взаємозв'язку з ринком праці. *Формування широкої кваліфікації робітників. Вклад ПТО у розвиток трудового потенціалу XXI ст.* Ніжин, 2007. С. 134–148.
7. Олешко В. Ф. Журналистика как творчество : учебное пособие для курсов “Основы журналистики” и “Основы творческой деятельности журналиста”. Москва, 2004. 222 с.
8. Основы творческой деятельности журналиста : учебник для студентов вузов по специальности “Журналистика” / редактор-составитель С. Г. Корконосенко. Санкт-Петербург, 2000. 272 с.
9. Прохоров Е. П. Введение в теорию журналистики : учебник. Москва, 2003. 367 с.
10. Сіверс З. Ф. Феномен творчості як базова складова акмеологічного розвитку особистості. *Освіта і управління*. 2008. № 1. С. 47–55.
11. Управління людськими ресурсами (понятійно-термінологічний словник) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. Г. В. Щокіна, О. В. Антонюка, М. Ф. Головатого. Київ, 2006. 496 с.

Стаття надійшла до редакції 07.09.2017.

Дяченко І. Н. Особенности подготовки будущих журналистов к медиадеятельности в условиях профессиональной конкуренции

В статье осуществлена попытка раскрыть сущность понятия “конкурентоспособность журналиста”; отражены научные взгляды на конкурентоспособность как на профессиональный признак специалиста в условиях рыночных отношений; доказана важность и необходимость формирования конкурентоспособности будущего журналиста в процессе профессионального образования. Указано на особенности подготовки студентов к выполнению журналистского назначения и социальной роли в контексте медиа-деятельности. Очерчены пути формирования у будущих журналистов готовности к профессиональной конкуренции.

Ключевые слова: журналист, средства массовой информации, конкуренция, конкурентоспособность, медиа-деятельность, профессиональное образование, развитие, самосовершенствование, формирование.

Dyachenko I. Features of the Preparation of Future Journalists to Mediaactivity in the Conditions of Professional Competition

The article highlights the essence of concept “Competitiveness of journalist” is carried out In the article; scientific looks are reflected to the competitiveness as on the professional sign of specialist in the conditions of market relations; importance and necessity of forming of competitiveness of future journalist are well-proven in the process of trade education. Specified on the features of preparation of students to implementation of the journalistic setting and social role in the context of mediaactivity. Forming ways are outlined for the future journalists of readiness to the professional competition.

Competition activity has context character: she arises up on condition of the proof aspiring to leadership and high results of labour. A student that is able to compete in an educational environment is able to defend the looks, win in discussions, apt at maximal creative self-realization, – has more chances to become a competitive professional in the future. Now the problem of preparation of student-journalist becomes more actual as competitive person-

ality, but in practice of trade education yet there is serious contradiction: between the social order of society on preparation of competitive journalist and absence of the pedagogical technologies sent to forming and development of competitiveness of students-journalists during an educational-educator process in universities.

Today, in the conditions of informative progress from the level of professionalism of journalists as fourth public agents stability and safety of society depend. In the democratic state journalists not only influence on public opinion, but also definitely form a culture, moral and spiritual values and ethic norms of readers, listeners, audience. On the modern level of journalistic education and quality of mediaactivity the future of our state depends in a great deal.

Key words: *journalist, mass medias, competition, competitiveness, mediaactivity, trade education, development, self-perfection, forming.*